

Šiandiena kaip transinformatiškumas

Santrauka

Šis straipsnis toliau tyrinėja hipotezę apie pomodernaus žinojimo prigimtį. Šiuo atveju svarbu suprasti, kaip atsiranda pats *dinamiškas diskursas*, susijęs su mokslo *informacijos problematikos* sandaros kaita. Toji sąsaja nuolat legitimuoja patį žinojimą ir yra suvokiama kaip informacinė filosofija, kuri suponuoja informacijos teoriją. Tai - jungtis, kuri sutapatina epistemologinį ir filosofinį diskursus, sujungia mokslinį ir filosofinį žinojimą, įteisina pomoderniojo žinojimo informacinį visuotinumą. Tad informacijos teorijos klausimas tampa žinojimo informacinės teorijos ir apskritai informacinio filosofavimo klausimu. Čia reikėtų daryti prielaidą, kad pačią informacijos teoriją galima plėtoti tik remiantis žinojimo visuma. Metodologiniu požiūriu visa tai susiję su pomoderniojo filosofavimo metateorine grinda¹.

***

Žinojimas, jo informacinės transformacijos bei komunikacija tampa pagrindiniu šiuolaikinės visuomenės veikėju. Žinojimas suprantamas ne vien kaip žiniya, t.y. žinių visuma, jos sandara, bet ir žinių gyvavimo bei vartojimo būdas, organizavimo pavidalas, komunikacijos procesų pobūdis. Šiandienos žinojimas nėra vien atskira ar tik viena visuomenės gyvavimo pusė, aspektas, sudėtinė dalis. Žinojimas yra žmogaus ir visuomenės egzistavimo organiška jungtis, kurios pamatu plėtojasi visi socialinės būties pavidalai. Suprantama, šis teiginys taikytinas tik aptariant visuomenės pomodernumą, nes industrinio laikotarpio mąstymo tradicija žinojimą ir jo informacines raiškas traktuoja tik kaip vieną iš daugelio visuomeninės specializacijos komponentų (pavyzdžiui, mokslas, gamyba, kultūra, politika, religija, teisė ir pan.). Tuo tarpu poindustrinė pasaulio jausena tarsi "suinformatyvina" ir "sukomunikatyvina" visą žmogaus gyvenimą. Dabar žinojimas tarytum persmelkia visas visuomenės raiškas, su jomis natūraliai susiliedamas ir sutapdamas taip, lyg jos būtų visuomenės gyvavimo informacinio pamato vediniai (pavyzdžiui, gamyba kaip automatizavimo procesai, mokslas kaip žinių produkavimas, kultūra kaip nepaveldimos informacijos funkcionavimas, politika kaip

politikos komunikacija, religija kaip sakralinė komunikacija, valdymas kaip sprendimai remiami informacija ir pan.). tai vadinamoji informacinė difuzija, kai informacija tarsi išiskverbia ne tik į žmonių santykius, bet ir daiktų bei gamtos pasaulį. Šiuo požiūriu visuomenės egzistencinis transinformatiškumas sutampa su žinojimo transinformatiškumu. Vadinasi, žinojimas tarsi susilieja su "gyvenimu". O tai jau esminis dalykas, kalbant apie socialines problemas, kadangi tirdami žinojimo būklę, sykiu ir teoriškai rekonstruojame visuomenę.

I.

Nieko nuostabaus, kad pomodernybę kultivuojančiųjų ir išpažįstančiųjų didžiaisiais guru yra tapę R.Rorty ir J.- F.Lyotardas². Jie abu, nors dabar sunku spręsti, ar tikslingai, ar tiesiog intuityviai, suformulavo dvi esmines pomodernybės metodologines problemas, iš kurių nuosekliai galėtų išplaukti transinformacinio diskurso prielaidos. Būtent jų darbuose sklendo dar tik futuristiškai nujaučiama informacinio filosofavimo ir kartu įteisinimo dvasia, kuri kaip žvakės liepsna traukė ir tebetraukia vis naujas pomodernybės pranokėjų kartas, kurios senkančios modernybės dumble tebegraibsto kalbinio ir

analitinio filosofavimo galimybių likučius. Pomodernumo skiriamųjų bruožų paieškos pirmiausia iškelia modernaus filosofijos diskurso "mirties" ir naujojo įteisinimo kriterijų klausimą. Drastiškas vyraujančios tradicijos nutraukimas ir radikalus atgriūvančios ateities mąstymo alternatyvų atsivėrimas numato kitokią filosofijos raidos vertinimą, kurio atskaitos taškas - pati pomodernybė, nors ir labai skirtingai suvokiama. Pabaiga kartu yra ir nežinomybė, ir ateities paieškos. Viena vertus, tai skatina atsigręžti į praeitį ir, grįžtant pamestais keliais ir klystkeliais, surinkti bei peržiūrėti laiku neišnaudotas galimybes. Kita vertus, tai - atkaklus ir nenuilstantis skverbimasis link menamojo uždarnosios sferos horizonto, kurį, aptardamas R.Rorty radikalumą, neigiantį filosofijos atsinaujinimo pastangas, garsiaja "musės butelyje" metafora taikliai perteikė M.P.Šaulauskas³. Ne mažiau sifiziškos ir J.-F.Lyotardo pastangos priartėti prie paralogijos prasmės⁴. Tačiau norint apibrėžti pabaigą, reikia suprasti paties proceso ištakas ir raidą, reikalaujančią tam tikrų klasifikavimo principų. Tai vėlgi neturėtų būti labai "tvarkingas" klasifikavimas, kadangi vienintelė jo paskirtis - pomodernybės ištakos ir ribos, kurias galima išmatuoti pasitelkus informacijos socialinį matą. Supaprastinus galima būtų skirti tris bene svarbiausias ribas, kurios nuo Naujųjų amžių industrinės plėtos "starto" žymi atitinkamus filosofijos tarpsnius⁵.

Pradžia būtų galima laikyti dekartiškąją tradiciją, kuri atvėrė objektyvių duotybių ir racionalumo erdvę, tačiau neperžengė metafizinio mąstymo ribų. Metafizikos išsekimo požymių kaip pirmųjų "ligos" simptomų, be abejonės, būta gerokai anksčiau. Rodos, negalima nepritarti A.Jokubaičiui, kuris atkreipė dėmesį į tarsi jau nusistovėjusį teiginį, jog apie filosofijos pabaigą pradėta pranašauti jau daugiau kaip prieš šimtmetį. K.Marxas, F. Nietzsche, S.Freudas ir kt., autoriaus nuomone, buvo pirmosios postmodernizmo kregždės⁶. Antra vertus, tai būtų pagrįstas teiginys tuo atveju, jei pasitelktume tik vieną, gana paviršutinišką pomodernumo kriterijų - tradicinio filosofavimo krizės deklaravimą. Iš

tikrųjų šie metafizinio diskurso neiginiai sutapo su pramoninės plėtotės viršūne, klasikiniu imperializmo piku, kuris *per se* implikavo permainų nuojautą. Pavyzdžiui, marksizmas tik įkėlė metafizinį mąstymo karkasą į ekonominę raidą ir tuo pačiu jį sudaiktino, racionalizavo ir netgi pagal savo paties argumentacijos logiką užvaldė, kartu paneigdamas pačią tradicinę filosofiją. Šiuo požiūriu marksizmas yra industrinės epochos metafizinės tradicijos sužydėjimas ir kartu pabaiga. Metodologiniu, sociologiniu, politologiniu požiūriu marksizmas sukaupe savyje visą klasikinio industrinio laikotarpio filosofavimo galią. Jis yra tarsi atskaitos taškas visoms socialinėms teorijoms, kurios, kaip ir pati sociologija, iš pagrindų susiformavo jau pometafizinio mąstymo laikotarpiu. Panašaus požiūrio laikosi ir vienas iš autoritetingiausių sociologijos raidos analitikų Georg'as Ritzeris⁷. Tad šita daugiau nei amžiaus senumo jungtis su pomodernybe, įvardinta A.Jokubaičio, nusakoma tik formaliai bei spekuliatyviai ir tik iš tolo yra panaši į postmodernizmą. Postmodernizmo akimis tarpsnis tarp R.Descartes'o ir K.Marxo traktuotinas kaip "ikiinformacinis", klasikinio empirizmo ir racionalizmo lygiagrečios plėtos laikotarpis, užbaigęs Naujuosius amžius.

Antrasis tarpsnis susijęs su fenomenologijos raida. E.Husserlis, "suskliautęs" metafizines mąstymo prielaidas, pradėjo pometafizinę tradiciją, kuri atvėrė daugybę kelių loginėms ir kalbinėms tikrovės rekonstrukcijoms, atvedusioms į šiandieninę "kalbos žaidimų" (L.Wittgensteino metafora) krizę. Tai racionalumo triumfo ir agonijos laikotarpis, sutapęs su moderniosios revoliucijos raida ir moksle, ir mene ir politikoje. Modernioji revoliucija atliepė kraštutinį technokratiškumą (kaip paskutinę industrinio empirizmo stadiją) ir gamtos visapusio įvaldymo racionalumą, įvardijamą kaip mokslo ir technikos revoliucija. Būtent šiuo laiku į pasaulio areną įžengia ir ją užvaldo informacija (terminas šiuolaikine prasme pradėtas vartoti trečiojo dešimtmečio pradžioje). Filosofijos kalbinė tikrovė dar nesuvokia savęs kaip postmodernizmo transinformacinio diskurso ištakų, kaip ir

industrinės visuomenės “informatizavimo” intensyvėjimas dar netapatinamas su pačia informacijos visuomene. Kalbos filosofija tik implikuoja komunikacinius bei informacinius aspektus, kurį laiką nesuvokdama jų euristiškų galių visuotinumą. Modernioji revoliucija tampa paskutiniąja ir kartu pereinamąja industrinės visuomenės pertvarkymo į informacijos fazę, kuri tęsėsi beveik šimtmetį.

Trečiasis tarpsnis - tai mūsų dienų realijos, kai racionalumas, o kartu ir kalbiniai eksperimentai, priartėjo prie savo galimybių ribų, ir, matyt, joks modernizmo tobulinimas jau nebegali šios tradicijos išgelbėti. Iš čia kyla filosofijos savizudiška nevilts, kai sąžiningieji filosofai pasiruošę pasidaryti *harakiri*, ir kaip atgyvenę racionaliosios epochos dinozaurai garbingai išeiti kartu su juos nuvylusiu, bet savu senuoju moderniuoju pasauliu, palikdami pomodernybės iššūkius naujoms kartoms. Kartu su jais miršta ir elegantiškieji “kalbos žaidimai”, išlaisvindami neapbrėpiamą erdvę informaciniams ir komunikaciniams diskurso įteisinimo eksperimentams. Pastarieji palaipsniui įtvirtina supratimą, jog komunikacijos ir informacijos raiškų tyrimas ir yra tikrovės tyrimas.

Taigi žinojimas ir jo informacinis bei komunikacinis gyvavimas yra antroji pomodernybės tyrimo problema, kuri logiškai pratęsia pirmąją. Žinojimas yra gyvenimas, tikrasis gyvenimas, o ne gyvenimo priedėlis, kaip buvo įprasta manyti šimtmečiais. Žinojimas ir gyvenimas tampa vienu. Komunikacijos struktūros ir informacinės lytys vis labiau įžiūrimos kiekviename reiškinyje kaip natūrali ir organiška jų dalis. Informacija ir komunikacijos saitai tampa vientiso pasaulio suvokimo pamatu, jo bendruoju vardikliu. Šios minties užuomazgos vienur ryškiau, kitur blankiau varijuoja J.-F.Lyotardo knygoje *Pomodernus būvis. Šiuolaikinį žinojimą aptariant*. Kaip rodo pats pavadinimas, pomodernus būvis čia tiesiogiai susiejamas su žinojimu. Jokiu būdu negalima teigti, jog žinojimas yra pagrindinis J.-F.Lyotardo herojus. Žinojimas čia veikiau yra “įvykių” kontekstas ir aplinka, antrinanti kaip graikų choras globalioje

pomodernaus diskurso įteisinimo tragedijoje / komedijoje. Tačiau, nors ir statiškai, žinojimas tampa organišku veikėju, kuris beveik visus knygoje keliamus klausimus susieja su “informacija ir komunikacija”. Vadinasi, žinojimas jau suprantamas kaip kažkokia struktūra, sugebanti daryti poveikį pomodernaus būvio pavidalams. Būtų galima išnagrinėti daugelį knygoje aptinkamų komunikacinio mąstymo daigų, pavyzdžiui, “komunikacijos mazgų”, “komunikacinio skaidrumo” ar pan. metaforos. Nors tai būtų be galo įdomus ir intriguojantis užsiėmimas, tai nėra šio darbo tikslas. Svarbiausia yra išvada, jog žinojimas tarsi suponuoja pačią pomodernybę, jo informaciniai pavidalai ir komunikacinės jungtys kaip nematomi siūlai įsiskverbia į šiuolaikinės tikrovės audinius, suauga su visomis visuomeninėmis raiškomis ir sukuria sunkiai apčiuopiamus, bet realiai nujaučiamus, nors dar neįvardijamus, pomodernybės transinformatiškumo kontūrus. Ir visiškai nesvarbu, kad J.-F.Lyotardas šią nuojautą perteikia gana miglotai ir daugiaprasmiškai. Juk neįmanoma formalizuoti tai, kas tik nujaučiama, intuityviai ir kartu spekuliatyviai išprotaujama pagal kažkokius sunkiai apibūdinamus, vien tik kūrybinei natūrai kažką sakančius besiantinančių permainų požymius. Tai visai suprantama, turint omenyje vis dar modernybės pusėje esančio žmogaus pastangas išvelgti ateities tamsoje išnyrančio pomodernumo pavidalus. Kartais kyla išpūdis, jog kalbama apie dalykus, kurie autoriui nėra pakankamai žinomi, net pasaulėžiūriškai “svetimi”, bet jis sugeba iš pagrindų juos įvertinti, panašiai kaip brandus žmogus pačia gyvenimo išmintimi neklysdamas pasveria tai, kas nauja ir perspektyvu. Šių išvalgų skvarbumas dažnai kontrastuoja su pačių komunikacijos ir informacijos problemų paviršutinišku supratimu, o kartais ir su naiviu, dažnai utopišku, technologinių veiksmų vaidmens argumentavimu⁸. Patį žinojimą remdamasis būtent modernybės kanonais, J.-F. Lyotardas tapatina tik su tradicine “industrinio mokslo” forma ir nedrąsiai bando ieškoti mokslo ir “gyvenimo” komunikacinių paralelių. Kaip

pranašas patriarchas, stovėdamas prie informacijos greitkelių ir geranoriškai linkėdamas sėkmės pomoderniosioms kartoms, jis bando išvelgti savaiminę paralogiją, kaip pačios sistemos generuojamą diskursą, kurį galima laikyti lyg ir transinformacinio diskurso prototipu, jei sistemą apibūdintume kaip informacinę struktūrą.

Transinformacinio diskurso samprata liktu tik spekuliatyvi hipotezė ar tušti samprotavimai, jei jos nebūtų galima pagrįsti metodologiniais bei teoriniais argumentais. Pirmiausiai reiktų pažymėti istorinį tęstinumą: visą modernybės amžių socialinių teorijų "viduje" lyg svetimkūnis augo komunikacijos ir informacijos teoriniai dariniai. Vadinasi, transinformatiškumas neatsirado "iš niekur", o yra dėsninga modernybės raidos pasekmė. Galima sakyti, kad modernybė jį per šimtmetį tarytum "išnešiojo". Ši nuostata suponuoja tris tarpusavyje susietas klausimų grupes. Pirmoji kalba apie transinformacinio diskurso socialinį įprasminimą: įvardijama kitokia racionalumo samprata ir, žinoma, kitokie negu modernybės atveju, racionalumo pavidalai. Racionalumas yra metodologinė sistema, kuri remiasi teorine sistema. Taigi antrasis klausimų ratas yra susijęs su transinformacinio diskurso teoriniu pagrindimu. Savo ruožtu žinojimo informacinis pamatas kartu yra ir šiuolaikinio racionalizavimo būdo pagrindimas. Žinojimo informacinės teorijos ir pačios informacijos teorijos apskritai plėtra yra pomodernaus racionalumo kelias. Šios probleminės sritys suponuoja trečiąją - metateorinę transinformacinio diskurso traktuotę. Šiuo atveju komunikacijos ir informacijos teorijų elementai kuriami ne tik filosofijos ir sociologijos modernųjų koncepcijų viduje, bet ir pačioje mokslo žinių struktūroje. Galima teigti, jog racionalumo klausimas yra pagrindinis modernybės / pomodernybės prieštaravimo klausimas. Ir vienintelis pomodernizmo gyvavimo būdas gali būti transinformacinio diskurso teorija kaip žinojimo *informacinė metateorija*, kiekvieną kartą suteikianti vis tvirtesnę pagrindą pomoderniajam racionalumui.

II

Jei informaciniai ir komunikaciniai žinojimo pavidalai tampa tikrovės bendruoju vardikliu, vėl iškyla mokslo klausimas, tik jau kitu atžvilgiu, t.y. kaip žinijos generavimo ir žinojimo būdo teorinės rekonstrukcijos klausimas. Čia pasikeičia akcentai, kai vietoj mokslo socialinio įprasminimo informacinės visuomenės aplinkoje problemų imamos tyrinėti "vidinio" funkcionavimo problemos, t.y. žinijos informaciniai dariniai. Tai jau teorinis klausimas, susijęs su paties mokslo vidine struktūra, sąranga, vidiniais saitais, žinių organizavimo būdu ir pobūdžiu. Kitaip sakant, reikia pagrįsti ne vien tai, kodėl mokslas yra informacinis. Svarbu sužinoti, kokia prasme ir kiek jis yra informacinis. Taigi grindžiamas kelias į informacinę metateoriją, kartu siekiant paaiškinti transinformacinio diskurso generavimo "virtuvę". Vadinasi metodologinius akcentus šiuo atveju jau keičia teoriniai klausimai. Paties mokslo vidinio organizavimo teorinė rekonstrukcija, žinoma, taip pat turėtų remtis informaciniais kriterijais, kurie tą organizavimą ir lemia. Problema tik ta, ar informacinė mokslo paradigma ir jos veikimo "mechanizmas" gali būti teoriškai paaiškinami remiantis filosofijos sociologijos pozicijomis, ar pačia informacijos teorija (ir kartu jos suponuojama informacijos filosofija!). Pastaruoju atveju tektų remtis prielaida, kad ne pats mokslas yra specifinis pažinimo būdas, kuris įvardijamas specifine informacija - mokslo žinija - tai yra banalu ir savaime suprantama, - bet kad mokslo žinija kaupia savyje tam tikrą *informacijos problematiką*, kuri bendroje mokslo žinių visumoje išreiškia pačios informacijos pamatinius ypatumus ir kartu yra pagrindas, kuris leidžia teoriškai paaiškinti mokslo informacinės paradigmos ir apskritai visos informacijos gyvavimo būdą. Turint omenyje prielaidą, kad galioja formulė "žinojimas = gyvenimas", mokslo pokyčių priežastis gali atskleisti pačios informacijos problematikos teorinis tyrimas ir informacijos prigimties ypatumai.

Galima kelti klausimą, kas yra informacijos

problematika, kaip ji gyvuoja moksle, kokios jos savybės, vieta ir santykis su “kita” mokslo žinią, kas ją tiria ir kaip galima ją tirti? Ar apskritai įmanoma informacijos problematikos darinių plėtra bendroje žinojimo struktūroje, ar šie dariniai įteisina pomodernųjį diskursą? Apskritai informacijos problematiką galima apibrėžti kaip mokslo žinių sritį, apimančią bet kurių informacijos reiškinių ir savybių pažinimo rezultatus turint omenyje metodologinį, teorinį bei empirinį lygmenį. Kitaip sakant, informacinis tyrimas yra išėjimas taškas (meta)filosofijai, (meta)teorijai ir net (meta)praktikai žinojimo visybėje. Informacinio žinojimo ir žinių lokalizavimo ypatumai bendroje mokslo žinių struktūroje yra viena iš esminių prielaidų, leidžiančių kalbėti apie pomoderniojo mokslo informacinį pobūdį ir transinformacinio diskurso klostymąsi. Ne mažiau svarbus yra informacijos problemų komunikacinis aspektas. Sąvokų “informacija” ir “komunikacija”, sąveika ir tarpusavio papildomumas yra atskiras teorinio atvaizdavimo klausimas. Tačiau šiuo atveju informacijos problematika apima ir komunikacinį tyrimą, kuris gyvuoja imanentiškai kartu su informaciniu mąstymo kryptingumu.

Vienas iš svarbiausių informacijos problematikos sklaidos kelių - pačios informacijos sąvokos filosofinė refleksija ir jos metodologinis universalumas. Pirmuoju atveju tektų kalbėti apie tai, kas yra informacija kaip tyrimo objektas ir kaip reiškinys, antruoju atveju svarbu suprasti, kas yra informacinė žiūra kaip bendras mokslo metodologinis konstruktas. Kitaip sakant, keliamas klausimas, ar informacija apskritai patenka į filosofijos akiratį, kaip ji suprantama ir įprasminama. Reikėtų iš karto konstatuoti, jog filosofinė informacijos refleksija dažniausiai neįsiterpdavo į “kalbos žaidimus”. Geriausiu atveju tai buvo pagalbinė tyrimo ar aiškinimo priemonė. Modernioji tradicija kažkodėl atkakliai nenorėjo ar nesugebėjo įžvelgti tikrovės kalbinių bei loginių rekonstrukcijų informacinės prigimties. Informacija ir iš dalies komunikacija dažniausiai traktuojama kaip periferinė moderniosios

filosofijos problematika, kelianti paties informacijos fenomeno, bet anaip tol ne informacinio tikrovės įprasminimo klausimus. Nors reikia pastebėti, jog be informacinių ar komunikacinių instrumentų laikui bėgant darėsi negalimi jokie kalbiniai eksperimentai. Tai panašu į golfą ženklų aikštynuose, kur gainiojant prasmes, tenka krepšyje taisyti “komunikacijos” ir “informacijos” lazdas⁹.

Informacija tikrąja šio žodžio prasme priskirtina idealybės tyrimo sričiai. Filosofiniu požiūriu klausimas, kas yra informacija, nėra tapatus klausimui, kokios yra informacijos lytis ir pavidalai. Kaip idealybės atmaina, o galbūt ir vienintelė raiška, informacija iš principo negali būti tiriama tiesiogiai. Konkrečiu atveju mes visada susiduriame ne su pačios informacijos substancine esme, o tik su jos fizine (ar materialiaja) puse. Vadinamosios informacijos laikmenos pateikia jau “gautą”, “padarytą” informaciją, nesvarbu ar tai būtų ženklai, ar skaitmenys, ar grafinis ir kt. pavidalas. Plačiaja prasme kaip fizinę laikmeną mes galime traktuoti ir žmogaus atmintį ar emocijų raiškas. Kitaip sakant, prie informacijos idealiosios pusės lyg ir negalime tiesiogiai prieiti, kaip negalime tiesiogiai jos ištirti ir suprasti. Informacijos idealumą, jos turinio pusę mums atveria tik fiziniai tarpininkai ir praktinis medžiaginis vartojimas. Tik tai leidžia netiesiogiai atstatyti informacijos prigimtį ir jos savybes, remiantis sudėtingomis metodologinėmis konstrukcijomis. Šia prasme galima netgi teigti, kad informacijos esmės tyrimas apskritai negali būti niekaip kitaip nagrinėjamas, bet tik filosofijos požiūriu - kaip idealybės ir jos raiškų tyrimas. Svarbu suprasti ir tai, ar filosofinė informacijos traktuotė duoda pagrindą teoriniams vediniams, ar tokios teorijos įmanomos iš principo, o jei ir taip, tai koks jų santykis su informacijos filosofine refleksija. Nepaisant to, kad informacijos sąvoka vis labiau grindžiame savo šiandieninę būti, klausimas “kas tai yra?” tebelieka aktualus. Geriausiu atveju jis sutartinai nutylimas, tarytum būtų kalbama apie visiems suprantamą dalyką. Dėl savo “nepasiekiamumo”, galima sakyti, iš esmės visos informacijos traktuotės

modernioje filosofijoje ir sociologijoje tik mitologizuojamos ir metodologizuojamos. Dėl to šiuolaikiniame mokslo žinojime, kaip ir visuomeninėje praktikoje, šios traktuotės įgauna ideologinę prasmę.

Tiesioginio šių reiškinių tyrimo rodo tai, kad informacijos sąvoka dažniausiai aiškinama ir apibrėžiama remiantis kitomis labai aukšto abstraktumo lygmens sąvokomis. Tai gali būti, pavyzdžiui., organizavimas, valdymas, ryšys, atspindys, neapibrėžtumo panaikinimas, entropija, įvairovė, priežastingumo determinavimas, funkcinis priežastingumas, sąvokų kokybės kriterijus, universalus valdymo matas, komunikacinė sąveika, sisteminis ar tikimybinis santykis, struktūrinė priklausomybė, energijos ir materijos pasiskirstymo erdvėje ir laike matas, santykis su absoliutu bei kt. Šie reiškiniai artimi informacijai, tačiau lengviau prieinami tieioginiam tyrimui. Jų sąvokinio aparato pagalba tarsi galima atstati tas informacijos ypatybes, kurios yra tapačios ar gretimos. Įvairiais aspektais aptariamos gretimųjų sąvokų analogijos, kurios galėtų atskleisti panašias į informaciją savybes, jų galimą artumą, santykį, raiškos pobūdį ir tendencijas, kurios lemia informacijos esmės modeliavimą. Reikšmingas ir diskusijos klausimas, ar informacija yra neatsiejamas tikrovės atributas, ar ji tik atspindi funkcinį ryšį valdomose bei save kuriančiose sistemose¹⁰. Šia prasme informacija yra filosofijos akiratyje kaip universalus jos tyrimo objektas, o informacijos samprata - vienas iš filosofijos "taikinių". Kitas klausimas, koks yra informacijos problematikos vaidmuo filosofijoje, koks jų santykis, kokie kriterijai jas skiria, kaip jos persmelkia ir papildo viena kitą ir pan. Kitaip sakant, tai klausimas, ar filosofija yra "informacinė", ar filosofija jau tapo informacine filosofija.

Stebėtina ir tai, jog į moderniosios filosofijos ieškojimų orbitą tik paskutiniaisiais dešimtmečiais buvo įtraukta komunikacijos sąvoka, nors ilgas dešimtmečius ji buvo tarsi "greta" filosofijos ir ypač modernių sociologijos teorijų, kurios tariamai nuolat "remiasi" komunikacijos teorijomis. Griežtai kalbant, iš tiesų jų tiek ir tėra, kiek teorinių

konceptų bei prielaidų sukūrė pati modernioji sociologija. Juolab, kad niekada nuosekliai nebuvo keliamas "komunikacijos" ir "informacijos" santykio klausimas.

III.

Visi informacijos problematikos teorinio aiškinimo bandymai iš tikrųjų kyla iš jos filosofinės refleksijos. Laiko išbandymus išlaikė tik C. Shannono kiekybinė informacijos teorija. Bet tai - jau klasika. Ši teorija "veikia" nepriekaištingai, jei neatsižvelgiame į semantinius ir vertybinius aspektus. Tačiau būtent pastarieji ir perteikia informacijos specifiką - idealų turinį, prasmių pasaulį. Pirmuoju atveju informacija "konservuojama" pagal tam tikrą bitų kiekį ir tampa kažkokiu amorfišku materialiu produktu, lygintinu su žaliavomis, mineraliniais, energetiniais, gamtos ir pan. ištekliais¹¹. Čia vėlgi suabsoliutinama formalioji informacijos pusė, kai teorija "veikia" tik tiek, kiek informacija manipuliuojama jos materialių pavidalų požiūriu, t. y. kiek ją galima "paimti", "sugauti", "suskaičiuoti" ir žinoma perduoti pasitelkus visas fizinės laikmenos invariantiškumo raiškas. Šia prasme sunku kalbėti, kad kiekybinė informacijos teorija visiškai perteikia informacijos problematikos universalumą ar paaiškina jos vietą mokslo žinijos struktūroje, turint galvoje, teorinį lygmenį.

Veikiau tai rodo, kad informacijos problematika yra universali kalbant apie empirinį lygmenį, kaip ji yra universali, kalbant apie filosofinį lygmenį. Formaliųjų informacijos aspektų universalus taikymas galioja praktiškai visoms žmogaus veiklos sritims, o kartu ir visiems jas tiriantiems mokslams bei disciplinoms. Informacijos ir komunikacijos technologijos, kurias šiuo metu vis labiau įprasta traktuoti kaip informacinės visuomenės technologijas (IVT), įsiskverbė į visas žmogiškosios praktikos nišas. Čia būtų galima pateikti daugybę vaizdingų pavyzdžių, bet mums šiuo atveju svarbu pati tendencija ir bendriausias jos atspindys mokslo problematikoje (anot G. Wersigo, galima kalbėti apie "masinę

informatiką”, “kasdieninę informatiką” ar net “namų ūkio informatiką”¹²⁾). Kitaip sakant, nors apie informacijos prigimtį mes žinome gana nedaug, tas žinias puikusiai ir visuotinai taikome empirinio pažinimo lygmenyje, kartu pritaikydami pačios informacijos traktuotes kaip bendrąjį epistemologinį diskursą, paradigmą ar net mitą tiesiog filosofinei plotmei. Tai panašu

į ugnies vaidmenį ir jos visuotinį panaudojimą pirmą kartą visuomenėje, tuo metu, kai pažintiniu požiūriu jos samprata buvo tik prometėjiško tipo legenda ir saktė. Bendrąją informacijos problematikos būklę epistemologiniu požiūriu perteikia tokia schema (žr. pav. 1):

Pažinimo struktūra	Informacijos problematika
filosofijos lygmuo	universalioji
<i>?teorijos lygmuo</i>	<i>? fragmentiška</i>
empirinis lygmuo	universalioji

Pav. 1. Informacijos problematika mokslo struktūroje (epistemologinis aspektas).

Taigi pagal bendriausią tradicinio mokslo pažinimo struktūrą galima įvardyti informacijos problematikos lokalizavimą bendroje filosofijos (metodologijos) problematikoje ir empiriniame žinojimo lygmenyje. Šiuo atžvilgiu ji plėtojasi kaip universali mokslinio pažinimo problematika. Pažymėtina, kad tai yra bendriausias teiginys, kuris gal ir nereikalauja nuoseklesnių įrodymų mokslo empirikoje. Visa tai gražiai atsiskleidžia kaip savaiminė “gyvenimo tiesa”, tačiau filosofijos plotmėje, be abejo, svarbu griežtesnis metodologinis pagrindimas. Bet šiuo atveju mums labiau rūpi pati bendriausia tendencija, rodanti ir konstatuojanti patį faktą bei nukreipianti į gilesnes metodologines išvalgas. Kaip kontrastas informacinės paradigmos raiškai filosofijoje ir empiriniame žinojime, teorijos lygmenyje informacijos problematikos vieta ir vaidmuo nėra toks akivaizdus. Iš esmės taip neturėtų būti, nes, nuosekliai laikantis mokslo informacinės traktuotės nuostatų, visos mokslo žinios turėtų būti integruotos ar “suvertos” ant informacinės paradigmos ašies, nepriklausomai nuo epistemologinio struktūravimo kriterijų. Kitaip sakant, šiandieninė informacijos problematikos būklė mokslo žinijoje tarsi neatitinka bendrosios mokslo plėtotės logikos. Tačiau galima klausimą kelti ir kitaip: galbūt pomodernusis mokslas, užprogramuotas

visuotinei informacijos integracijai, dar tebėra šios būklės siekimo stadijoje. Dėl to šiuo metu informacijos problematikos teorinis universalumas nėra akivaizdus ir paaiškinamas, o tik prognozuojamas dalykas. Kartu tai yra ir pirmas žingsnis, leidžiantis kurti informacinės mokslo struktūros teorinę koncepciją.

Į mokslo žinijos teorinį pjūvį informacijos problematika įtraukiama kaip informacijos filosofinių koncepcijų ir empirinių dėsningumų metodologiniai vediniai. Čia mes galime kalbėti apie vadinamąjį mokslo informacinį požiūrį arba informacinę žiūrą kaip bendrąjį mokslo metodą, kurį suformavo modernioji revoliucija. Tai, turbūt, pirmoji “kitokio” mokslo užuomazga, išsikristalizavusi modernųjų mokslų ir filosofijos klestėjimo laikotarpiu. Informacinė žiūra, pagrįsta informacijos sąvoka, tebėra vienas iš šiuolaikinio mokslo metodologinių instrumentų. Tą patį galima pasakyti apie sistemines, struktūrines, tikimybinės ir kt. žiūras, kurios dažnai pertvarkomos į bendruosius mokslo teorinius darinius, kaip antai sistemų teoriją, sistemologiją, probabilitizmą, ir ypač filosofines koncepcijas bei jų modernias atmainas, vis labiau išstumiančias klasikinių filosofavimą. Šiuo atveju informacinė žiūra kaip yra lyg simptomiškas pomoderniosios metodologijos prototipas, atskleidžiantis tarpdalykinių mokslo

ryšių formavimosi ir jų "suinformatyvinimo" tendencijas. Informacinės žiūros atžvilgiu, svarbu ne tai, ar gyvuoja pati informacija, o tai, jog įmanomas universalus informacinis tikrovės "raikymo" būdas. Kadangi apie informacinę žiūrą parašyta ir pasakyta tikrai daug¹³, tai atrodytų, kad toks apibendrinimas leistų dėti tašką, jei ne vienas "bet". Jis reikštų, jog informacinė žiūra taikytina tik ten, kur yra patys informacijos procesai, t.y. realiai egzistuojanti informacija. Tuo informacinė žiūra skiriasi nuo kitų bendrųjų mokslo žiūrų, kurios realų turinį įgauna tik konkretaus objekto atžvilgiu. Pavyzdžiui, sistema - tik abstrakcija, o informacija - realybė, kuri perkama, parduodama, kuriama, naudojama, matoma, girdima, naikinama... Kitaip sakant, galime laikytis prielaidos, kad informacija kaip atributas būdinga visiems tikrovės pavidalams, bent jau neabejotinai sociumui, gyvajai gamtai ir technikai. Dėl to informacinė žiūra turi ne tik bendrąją metodologinę, bet ir teorinę reikšmę, t.y. paaiškina įvairias informacijos raiškas. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog sisteminis, struktūrinis, funkcinis ir pan. metodologinis tyrimas taip pat visada įtraukia informacinės žiūros elementus, nes be jų netektų metodologinio reikšmingumo. Tai ypač svarbi prielaida, nes ji žymi tą sankirtos tašką, kuris sujungia visų epistemologinių mokslo žinijos lygmenų informacijos problematikos universalumo išraiškas. Sykiu tai leidžia kelti superuždavinį - filosofijos, teorijos ir empirikos tapatumo informacijos problematikoje pagrindimo klausimą. Kitaip sakant, jei informacija yra ir filosofijos, ir konkrečių mokslų, ir egzistencinės aplinkos tyrimo laukas, tai pasitelkus informacijos problematiką galima paaiškinti esmines šiuolaikinio žinojimo jungtis ir ryšius. Šiuo atveju galime kelti hipotezę, kad informacija kartu yra ir ideali tikrovės organizavimo prielaida, ir tam tikra idealaus pobūdžio "substancija", kurią galima konkrečiai tirti. Paprasčiau kalbant, tai yra filosofijos teorijos, ir praktikos vienovės galimybė, atsiskleidžianti informacijos problematikoje bei dar plačiau - žinojime apskritai.

IV.

Visa tai leidžia teigti informacijos problematikos integralumą viso mokslo požiūriu. Tai rodo, kad būtent informacijos problematikos plėtra yra esminė priežastis, kuri lemia vidinių mokslo barjerų irimą bei griuvimą. Čia išsiskirtinos dvi kryptys. Pirmoji - tai pažinimo lygmenų spektro traktuotė pasitelkiant informacijos problematikos prizmę, kai susikerta filosofija, mokslo teorija ir empirika. Antroji - tai informacijos problematikos susiformavimas įvairiose mokslo srityse, moksluose ir disciplinose. Tai leidžia įvardinti antrąjį požymį - informacijos problematikos universalumą - viso mokslinio žinojimo požiūriu. Trečiasis požymis - tai metamokslinis pobūdis, kai informacijos problematikos teorinė rekonstrukcija lemia mokslo struktūrų sąsają, esminių jo raidos tendencijų ir santykio su visuomenės raida aiškinimą. Kartu informacinė mokslo (ir apskritai žinojimo) teorija galėtų tapti pačios informacijos teorija kaip viso mokslo metateorija ir kartu pomoderniosios filosofijos branduoliu. (Tokia prielaida būtų jau ne vienas bandymas po N.Wienerio universumo kibernetinės redukcijos šturmuoti tikrovės informacinio universumo teorinio pagrindimo viršūnę.) Ketvirtasis požymis apibūdina informacijos problematikos transliacinę funkciją, kai informacijos problematika sukuria specifinę tarpdalykinę terpę, kurioje tarp autonomiškų sričių ir mokslų gali "migruoti" idėjos, požiūriai, metodologiniai konstruktai, teorinės koncepcijos ir kt. mokslo žinijos segmentai. Galima sakyti, kad informacijos problematika tarsi nutiesia tarpmokslinius tiltus ar sukuria tą kontrolinį punktą (check point), kur susikerta visos mokslo magistralės ir keliai. Kartu informacijos problematika tampa vyraujančios mokslo paradigmos laikmena, ideologine tos paradigmos archetipo saugotoja, tarsi nustatydamą atskirų mokslo segmentų santykį su šiandieninio mokslo reikalavimais ir metodologine prasme atlikdama normatyvines funkcijas.

Stiprėjant informacijos veiksniams visuomenės gyvenime ir pažinimo srityje, galima kalbėti apie informacijos problematikos kaip metamokslo ar "supermokslo" formavimąsi. Turint omenyje informacijos problematikos universalumą, negalima teigti, kad jos tyrimas apribojamas vienu ar keleriais mokslais, pavyzdžiui, informacijos mokslu ar informatika, nors iš pirmo žvilgsnio tai atrodytų savaime suprantama. Pats informacijos problematikos pertvarkymas į "supermokslą" nėra vienareikšmis teiginys, nes remiasi labiau išplėtotomis metodologinėmis prielaidomis negu teorija ar teorijų sistema. Tai greičiau bandymas pagrįsti metadiskursą kaip "viršmokslinę" informacijos teoriją. Tai leidžia kalbėti apie *komunikacijos ir informacijos mokslų* sistemos kaip metamokslinio darinio klostymąsi. Ji suprantama kaip naujas nūdienos mokslo struktūrinis vienetas, turintis netradicinės srities bruožų. Komunikacijos ir informacijos mokslai yra sutartinis naujosios mokslų srities pavadinimas, kuris vis labiau įsitvirtina mokslo terminijoje. (Kodėl šis pavadinimas jungia du reikšminius žodžius, rodančius komunikacijos ir informacijos tapatumą, bandysime paaiškinti vėliau.) Antra vertus, naujoji mokslų sritis jokiu būdu nėra nusistovėjusi ir šiuo metu plėtojasi ypač dinamiškai. Dėl to gana sunku įvardinti jos išorinius požymius, juo labiau vidinių pokyčių pobūdį. Dėl to komunikacijos ir informacijos mokslai dar dažnai tapatinami ne su mokslo realybe, o veikia su koncepcija ir netgi hipoteze. Tiesą sakant, mokslo srities susiformavimui vienas dešimtmetis yra pernelyg trumpas laikotarpis, - būtent šiuo laiku subrandinami pirmieji komunikacijos ir informacijos mokslų sistemos požymiai, - kad konservatyvus ir gremėzdiškas mokslo laivas "pajustų" ir pripažintų komunikacijos ir informacijos mokslų kaip savarankiškos srities egzistavimą. Čia reikėtų pabrėžti dar vieną ypatybę: komunikacijos ir informacijos mokslai susiformavo ir toliau plėtojasi nepaprastai sparčiai, jei palygintume su klasikinių mokslo sričių raidos tempais. Panašus atvejis yra tik IVT spurtas, nors, išties akivaizdu, kad komunikacijos ir informacijos mokslų bei IVT

raidos prigimtis ir procesai iš esmės susiję ir daro įtaką vienas kitam. Tad pagrindinis uždavinys - apibrėžti bendriausią klausimų ratą, išryškinantį komunikacijos ir informacijos mokslų kaip metamokslinės koncepcijos, pagrįstos informacijos problematikos plėtros prielaida, teorines galimybes. Šiuo atveju labiausiai rūpimas klausimas yra tie komunikacijos ir informacijos mokslų aspektai, kurie implikuoja informacijos problematikos tarpmokslinį pobūdį ir jos sąsajas su visuomenės raida.

Mintis apie naujus mokslo darinius nėra nauja. Štai J.Habermasas kalba apie naują mokslo padėtį, kurią vadina "naujuoju kompleksiskumu", tapatindamas jį su pomoderniuoju mokslu, susietu su vertybiniais, moraliniais, ideologiniais veiksniais ir jų jungimu į bendrąją mokslo sistemą. Pavyzdžiui, ekologijos, taikos, eutanazijos, darbo ir laisvalaikio ir kitos probleminės sritys gali būti suprantamos tarsi esančios "virš" klasikinių mokslo struktūrų. G.Wersigas taip pat kalba apie "naujo tipo mokslo prototipą" ir priskiria jam informacijos mokslą, manydamas, kad šis taip pat atitinka šiuos požymius, tačiau turi savivokos problemų, kadangi neatitinka klasikinio mokslo vertinimo kriterijų. Jo nuomone, istoriškai pirmasis toks netradicinis mokslas buvo kibernetika, šiuo metu - chaoso teorija¹⁴. Tačiau įdomu pažymėti, kad abu šiuos dalykus sieja būtent informacijos problematika ar informacinės traktuotės: kibernetikoje - tai ypač akivaizdu, bet ir chaoso teorija sietina, pavyzdžiui, su termodinamika, entropija ar probabilitizmu, kitomis bendrosiomis mokslo metodologijomis, kurios vienaip ar kitaip implikuoja informacinį aspektą.

V.

Be abejo, pirmasis istoriškas mokslo "naujojo kompleksiskumo" simptomas buvo kibernetika su daugybe atmainų, traktuočių ir mitų. Kibernetika - pokario laikotarpio ir kosmonautikos eros iššūkis. Pasaulis su kibernetika siejo savo ateitį ir neribotas galimybes, žmogus čia personifikavo joje savo visapusišką galią. Kibernetika (nesigilinant į jos

ištakas ir raidos atspalvius) iš tikrųjų perteikė industrinio mokslo suklestėjimą ir virsmo tašką. Kibernetika buvo tas pramoninio mokslo kūdikis, kurio riksmas paskelbė pomoderniojo mokslo startą. Kaip mokslas kibernetika tapatinama su pomoderniojo mokslo požymiais, nors pati išreiškė moderniojo racionalizavimo beribiškumą ir jo instrumentinį visuotinumą. Pirmiausiai krenta į akis jos universalumas ir integralumas. Kibernetika gyvuoja kaip “kibernetinis požiūris”, kalbant apie metodologinį lygmenį, netgi kaip kibernetinės pakraipos filosofavimas ar socialinės kibernetinės utopijos; kibernetika sujungia technikos, tiksluosius, gamtos, socialinius mokslus; su kibernetika yra susiję ir kibernetinis modeliavimas, ir sudėtingų heterogeninių sistemų valdymas, ir “ekonominė kibernetika”, ir kibernetinis visuomenės modeliavimas, ir robotų technika bei automatika, ir pagaliau kibernetinė kultūra, menas, ideologija bei mitologija. Šia prasme kibernetika išties iškilo “virš” klasikinių mokslų kaip naujo tipo mokslinis darinys. Nenuostabu, jog kibernetika suformulavo teorinę informacijos problemą, kurios niekas neapibūdino taikliau nei garsusis N. Wienerio aforizmas: “Informacija yra informacija, bet ne materija ir ne energija...”

Kita vertus, kibernetika netapo pomodernaus mokslo branduoliu tikrąja šio žodžio prasme. Ji tarytum išsisklaidė, ištirpo bendrame moksliniame žinojime. Tai yra dėsninga, kadangi ji kaip mokslas atliko slenkščio - iš pramoninio į poindustrinį mokslą - vaidmenį. Kibernetika tarsi pasėjo pomodernumą tradicinio mokslo dirvoje, vaizdžiai kalbant, įleisdama šaknis į jau suformuotą struktūrą. Tačiau naujos paradigmos daigai ir kartu kibernetinio mąstymo teoriniai, pasaulėžiūriniai ir ideologiniai atšvaitai persikėlė į jos tiesioginę paveldėtoją - informatiką. Jei kibernetika absoliutinio valdymo informacinį pamatą ir valdomų (taip pat save kuriančių ir save valdančių) sistemų informacinį modeliavimą ir rėmėsi išties matematikos pagrindu, tai informatika jau pabrėžė tiesioginius informacijos procesų technologinius aspektus,

nors dar ne pačius “grynuosius” informacijos procesus. “Matematinė” kibernetika buvo žymiai abstraktesnė už “technologią” informatiką, kuri daug toliau įsiskverbė ir į mokslą, ir į žmogaus praktiką. Šia prasme informatika laikytina pirmuoju pomoderniuoju mokslu tikrąja šio žodžio prasme. Jos pamatu tapo kiekybinė (formalioji) informacijos teorija, o ideologine formule - kompiuteris kaip dirbtinis informacijos procesorius.

Jei kibernetika tik atvėrė mokslui informacijos problematiką, tai atrodytų lyg ir savaime suprantama, jog informacijos problematika yra informatikos tyrimo laukas. Žinoma, su informatika, lygiai kaip anksčiau su kibernetika, paprastai dar tebesiejama ne tik mokslo ir technikos, bet ir apskritai visos žmonijos pažanga. Informatika pagal savo pobūdį irgi priskirtina “supermokslo” kategorijai. Šiuo požiūriu - ji mokslo žvaigždė, mokslų mokslas, o ideologine prasme dar neseniai buvo laikoma ateities panacėja (metaforos - *cyberera*, elektroninis amžius, elektroninė revoliucija ir pan.). Tai pakankamai pamatuotas vertinimas, kadangi informatika, atstovaudama pomoderniajam mokslui, jau savaime implikuoja žengiančios poindustrinės visuomenės lūkesčius bei iliuzijas, o kartu formuoja ir naują vertybių sistemą. Taip pat informatika, labiau negu kibernetika, išplėtė bei sustiprino informacinius mokslo visuotinumą ir integralumo aspektus. Tai rodo, kad į savo orbitą ji įtraukė žymiai platesnį spektrą mokslų su jų žinijos kompleksais ir metodiniu pagrindu. Informatika, pasinaudodama daugelio mokslų pasiekimais ir metodais, savo ruožtu “eksportavo” informacijos problematiką. Aišku, kad informacijos problematikos plitimą pirmiausia lėmė technologiniai informacijos procesų aspektai ir universalus pačių informatikos metodų bei technologijų naudojimas bemaž visose mokslo ir žmogaus veiklos srityse. Čia galima būtų išskirti du informacijos problematikos apykaitos kelius: viena kryptis - tai informacijos technologijų sąlygojamas pačios informacijos aktualizavimas, kai pats technologijų naudojimo faktas verčia daugelį reiškinį traktuoti informaciniu

požiūriu turint galvoje tiek mokslo tyrimą, tiek praktinę veiklą; antroji kryptis - tai informacijos kiekio ir informacijos procesų eksponentinis augimas (S. Lemo lengva ranka pavadintas "informacijos sprogitu"), kuris iš daugelio mokslo ir žmogaus veiklos sferų tarsi grįžta atgal į informatiką kaip informacijos problematika, kuri siejama su technologiniu aspektu. Dirbtinio intelekto metodai, "žmogaus - mašinos" santykio problema, žinių bazių kūrimas ir kt. tyrimo sritys iš tikrųjų susieja informacijos technologijų tyrimą ir tobulinimą ne tik su technikos, tikslųjų ar gamtos mokslų rezultatais, bet ir su socialinių bei humanitarinių mokslų pasiekimų informacinėmis traktuotėmis. Šiuo požiūriu informatika į savo įtakos zoną įtraukia informacijos filosofiją, informacijos visuomenės teorijas, pažinimo aspektus, semiotines teorijas, masinės komunikacijos tyrimus ir pan. Šios dvi kryptys galėtų būti vaizdžiai apibūdintos dvipusio informacijos problematikos greitkelio bendrajame mokslo žinijos kontekste metafora. Pati informatika tarsi netiria tiesiogiai informacijos reiškinių, tačiau sukuria tarp mokslinį informacijos problematikos lauką, atsižvelgdama į metodologinio, teorinio, empirinio lygmenų vienovę, kuri atsiskleidžia kaip informacijos gyvavimo technologinis pagrindimas.

Kaip pomoderniojo mokslo prototipas tradicinio mokslo struktūroje, pati informatika neatitinka jokių klasikinio mokslo kriterijų. Koks gi informatikos tyrimo objektas? Tai gana komplikotas klausimas, kuris nepateikia vienareikšmiško atsakymo. Pastaruoju metu linkstama traktuoti informatikos objektą kaip IVT. Neatsitiktinai vis labiau norima netgi pakeisti informatikos terminą "kompiuterijos" (iš angl. *computer science*, nors yra ir *informatics* kaip tiesioginis informatikos termino atitikmuo) sąvoka. Nors iš tikrųjų abu terminai suprantami kaip santykiškai labai artimi ar net absoliutūs sinonimai, kompiuterių mokslo terminas labiau pabrėžia technologinį požiūrį, tuo tarpu informatika traktuojama kaip mokslas, sukuriantis stiprų tarpdalykinį informacijos problematikos traukos centrą.

Šie aspektai rodo informatikos objekto traktuočių evoliuciją, kuri vertintina remiantis IVT pažintinio ir praktinio visuotinumai bei integralumo kriterijais. Informatikos raidos pirmosiose stadijose informacijos technologijų paplitimas ir vartojimas, nepaisant milžiniško užmojo, buvo fragmentiškas ir, nepaisant strateginio vaidmens, neužėmė vyraujančių pozicijų daugelyje žmogaus veiklos sferų. Lygiai taip pat ir mokslo struktūroje informatikos generuojamas tarpdalykinis informacinis integralumo laipsnis nebuvo pakankamai aukštas ir veikiau žymėjo stiprėjančias mokslo integracijos tendencijas negu realią mokslinio žinojimo visuotinumą. Dėl to ir pati objekto traktuotė nėra vienalytė. Tyrimo objektu laikoma ne pati informacijos technika ar programavimo priemonės bei programinė įranga, bet ir tie informacijos problematikos segmentai, kurie informatikos dėka susiklostė kaip informacijos problematika (informacijos teorijos, specialiosios ir masinės komunikacijos, ryšiai, automatika, elektronika, ekonominiai ir socialiniai kompiuterizavimo aspektai, atskirų veiklos ar pažinimo sričių informacinio tyrimo ypatumai ir t.t.). Informatikos objekto vienovė ir sąsajos yra labiau numanomos negu pagrįstos atitinkamais kriterijais ar teorinėmis koncepcijomis. Šiuo atveju informatika labiau išryškėja kaip pomodernybės plėtros technologinė tendencija ar kaip vienas iš nūdienos mokslo informacijos problematikos traukos centrų negu kaip mokslas klasikine šio žodžio prasme. Apskritai kompiuterio įvaizdžio tikrai yra per maža informatikos kaip mokslo objekto pagrindimui.

Šiandieną kompiuterio įvaizdį vis labiau keičia IVT kaip objekto samprata ir kartu informatikos polinkis vartoti kompiuterijos sampratą. Tačiau IVT universalumas šiuo metu jau pasiekė tokį aukštą visuotinumą ir integracijos lygmenį, kad iš tikrųjų daugelyje pažinimo ir veiklos sričių jau susiklostė tam tikra informacinių žinių struktūra, kurią nusako sutelkia IVT specifika tose srityse. Kitaip sakant, nepaisant ryškios technologinės orientacijos, informatika nėra laikoma vien technikos mokslu ar atskira jo šaka. Šiuo metu informatikos

objektas suvokiamas kaip milžiniškas šiuolaikinių IVT kompleksas ir jį lydintis tarpmokslinės informacijos problematikos antstatas, sulydantis skirtingo lygmens ir pobūdžio informacinį žinojimą.

Čia kyla informatikos mokslinio statuso problema. Statuso problema gali būti aptariama keliais aspektais. Pirmiausia tai yra mokslo modelio klausimas. Kaip pramoninio mokslo idealas susiformavo gamtotyros modelis, turintis savo kriterijų kompleksą. Šiuo požiūriu kiekvienas mokslas savo būkle, brandos stadijas ir savivoką iš tikrųjų matavo pagal gamtotyros archetipo principus. Tokio mokslo tipišką idealą buvo ir tebėra fizika. Fizika apskritai yra pramoninio mokslo kelrodis. Turbūt, nėra mokslo, kurio raida būtų ištyrinėta šitaip detalai ir gausiai, atsižvelgiant į galimus aspektus ir pjūvius, pradedant metodologiniais, istoriniais ir pasaulėžiūriniais ir baigiant socialiniais, etiniais aksiologiniais ir t.t., apmaštant XX a. per fizikos plėtotės prizmę - nuo invazijos į fizinį mikropasaulį iki branduolinės pramonės, lazerių ir kosmoso pikų. Pagal fizikos kanonus iš tikrųjų nustatomas visų klasikinių mokslų statusas ir jų hierarchija. Svarbiausias yra fundamentalumo kriterijus, perteikiamas gamtotyros tipo teorija. Paprastai sakant, tai visuotinių dėsnių problema, sietina su absoliutaus objektyvumo reikalavimais, kurie nusako dėsnių "amžinumą" ir nekintamumą. Čia vėlgi išryškėja objektyvumo kaip vieno iš esminių pramoninio mokslo aspektų vaidmuo.

Mokslo branda pirmiausia matuojama fundamentalumo kriterijumi. Visi kiti požymiai, pavyzdžiui, specialioji metodologija, technologinis realizavimas, konceptualumas, empirinė bazė ar tipologijos plėtojimas traktuotini kaip vediniai. Dėl to moksle nėra aiškiai nusistovėjusių ir patvirtintų hierarchinių struktūrų, o tik bendros tendencijos, sietinos su mokslų fundamentalumo, o kartu objektyvumo ir savivokos, matu. Dėl savo hierarchinio statuso, teorinio visuotinio ir vedinių komplekso brandos klasikiniai mokslai varžosi tarsi karjeros siekiantys kolegos, stengdamiesi išryškinti savo pasiekimus ir privalumus. Bendriausia prasme mokslai skirstomi į

fundamentinius, teorinius, kompleksinius ir taikomuosius. Jei fundamentinius mokslus paprastai atitinka gamtotyros tipas, tai teoriniams mokslams dažniausiai priskiriamos tos socialinio ir humanitarinio tyrimo sritys ir kompleksai, kurie sukuria teorinį ar konceptualų pamatą, negalintį, deja, pretenduoti į "amžinąjį" objektyvumą ar visuotinius dėsnius dėl paties tyrimo objekto prigimties. Kompleksinis mokslas paprastai suprantamas kaip keletas vienos srities mokslų ir mokslinių disciplinų metodų samplaika. Šiuo atveju naudojamos tų mokslų pasiekimais, idėjomis ir teoriniu kontekstu, siekiant įgyvendinti specifinius tyrimo tikslus. Panašus ir taikomojo mokslo supratimas, tačiau taikomasis mokslas, skirtingai negu kompleksinis, turi vientisesnį tyrimo objektą, apibrėžtą empirinį pagrindą ir struktūrinį metodologinį kompleksą.

Informatiką sunku įsprausti į tradicinio klasifikavimo rėmus. Akivaizdu, kad ji vargu ar gali pretenduoti į fundamentinio mokslo statusą. Tačiau, antra vertus, informatika labai artimai siejasi su gamtos mokslais, kadangi technologiškai įgyvendina ir įsiteisina jų esminius pasiekimus kaip IVT, pati jų neturėdama. Kitaip sakant, informatika tarytum "prisišlieja" prie fundamentinių mokslų ir tuo pačiu lyg perima ar imituoja pagrindinius jų požymius. Šiuo požiūriu fundamentiniai mokslai tarsi "dirba" informatikai, kuri panaudoja jų teorinius teiginius kaip metodinį pamatą. Dėl to galima teigti, kad informatika iš dalies atitinka gamtotyros sampratą, artimą fizikai, chemijai, biologijai, matematikai. Tačiau kartu tai nėra pakankamas pamatas paaiškinti jos statusą.

Panašiai galima apibūdinti informatikos statusą ir iš teorinio mokslo pozicijų. Paradoksalu, bet informatika negali būti "rimtu" mokslu, kadangi neturi svarbiausio požymio - teorijos. Būdama vienu iš stipriausių tarpmokslinės informacijos problematikos traukos centrų, ji pati lyg ir neturi "savo" specifinio teorinio branduolio. Galima kalbėti tik apie bendrąsias konceptualias tendencijas, bet visa tai nekompensuoja teorijos stygiaus. Čia

iškyla toks pat santykių tipas kaip ir fundamentinių mokslų atveju: informatikos teorija tarsi perkeliama į tarpdalykinį kontekstą. Tačiau savo ruožtu toks teorinis tarpdalykinis požiūris suteikia informatikai teorinio mokslo bruožų ir iš dalies suartina su socialinių ir humanitarinių mokslų teoriniu pamatu.

Informatika turi kompleksinio ir taikomojo mokslo bruožų. Jos kompleksiškas yra labai ryškus ir sietinas su kokybiniais pertvarkymais. Tai - pomodernaus mokslo "naujas kompleksiškas", kurį nusako tarpdalykinis universalumas ir integralumas. Kokybiškai skiriasi ir tiriamojo objekto raiškos mastai - tai milžiniškas, dinamiškai besiplėtojantis IVT kompleksas, apimantis iš esmės visas tikrovės sritis. Šia prasme informatika tik paviršutiniškai lygintina su klasikinio mokslo kompleksškumu, nors vėlgi, jeigu turėtume omenyje conceptualų to objekto apibrėžimo abstraktumą, galėtume traktuoti informatiką kaip santykiškai kompleksšką mokslą. Neabejotina, kad informatika kartu yra ir taikomasis mokslas. Tačiau jo praktinio taikymo neribotos galimybės vėlgi kokybiškai keičia patį taikomojo mokslo supratimą: čia jau galima kalbėti apie informatikos pragmatikos ir utilitarizmo teorijas. Be to, tiesmukiška taikomoji traktuotė vargu ar atitinka jos universalų pobūdį. Nors pagal objekto sistemiškumą ir metodinį kryptingumą informatikos požymiai sutampa su bendruoju taikomojo mokslo apibūdinimu, tačiau reiškiasi kaip "superinstrumentiškas".

Objekto ir statuso problemų pobūdis rodo informatikos santykį su kitais mokslais, kitaip sakant, įvardija jos padėtį bendroje mokslų sistemoje. Iš principo informatika negali būti priskiriama nei tiksliesiems, nei technikos, nei visuomenės, nei humanitariniams, nei gamtos mokslams, kadangi ji pasitelkia į pagalbą beveik visų šiandienos mokslų laimėjimus. Antra vertus, galima teigti, jog informatikos struktūroje aptinkamos skirtingos įtakos, turinčios nevienodą prigimtį, kilmę, vaidmenį, tradicijas ir pobūdį. Iš kibernetikos perimta tradicija pabrėžia tikslųjų mokslų ir pirmiausia matematikos poveikį, sietiną su valdymo sistemų problematika. Ne šiaip sau "tikroji"

informatika universitetuose iki šiol dažniausiai dėstoma matematikos fakultetuose. Sistemiškumas ir informacijos formaliosios raiškos iki šiol sudaro vieną iš svarbiausių informatikos pamato sudedamųjų dalių. Ne mažiau svarbi technikos mokslų įtaka. Technologinis aspektas yra būtent tas bruožas, kuris praplėtė informatikos kibernetinį paveldą, suteikdamas jai specifinių ypatybių. Technologinis aspektas nusako ir santykį su fundamentiniais mokslais. Jei C.Shannono matematinė informacijos teorija ir N.Wienerio kibernetika pagrindė moderniosios IVT principus, tai, vaizdžiai kalbant, patį kompiuterį pagamino fizikai, pasitelkdami chemikų ir biologų laimėjimus. Negalima menkinti humanitarinių bei socialinių mokslų vaidmens. Informacijos problemos, lingvistiniai aspektai, žmogaus-mašinos sąsajos ir pažinimo klausimai, jau nekalbant apie IVT ekonominę veikimą ir socialinių padarinių tyrimo erdvę, yra šių mokslo sričių įnašas į informatiką, kartu apibrėžiant jos vietą bendroje mokslų sistemoje. Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, galima teigti, kad informatikos santykis su mokslo žinią ir atskiriomis jos sritimis yra pakankamai komplikuoatas ir nelygiavertis. Tai, matyt, iš dalies paaškina objekto nevienalytiškumo ar netgi išsiskaidymo mokslinio žinojimo struktūroje priežastis, o taip pat informatikos statuso daugiaprasmiškumą.

Taigi informatika neturi griežtai apibrėžto tyrimo objekto. Jos objektas yra nevienalytis - jį suformavo skirtingos mokslų įtakos ir tradicijos, pagal savo statusą jis neatitinka nė vieno "gryno" klasikinio mokslo tipo ir iš tikrųjų sutampa su jais visais. Šia prasme informatikai taikytini ne tradiciniai, o kiti, pomodernaus mokslo kriterijai. Ką gi apie juos galima pasakyti? Pati informatikos kaip mokslo analizė į šitą klausimą neatsako ir negali atsakyti. Šiuo atveju pagrindinės yra savivokos problemos: informatikos savivoka, kurią perteikia labai abstrakčios konceptinės tendencijos, įvardijamos tik kaip IVT, nėra pakankamai brandi. Tai lemia informatikos apibrėžimo, objekto, statuso, ryšių su kitais mokslais susiliejimą su bendrąja mokslo žinią, o kartu

skatina ir informatikos sklaidą bendrame mokslo kontekste, - būtent iš čia kyla dešimtys informatikos įvardijimų (manoma, kad yra ne mažiau kaip 400 informatikos apibrėžimų). Tai rodo, kad ji nesugeba išlaikyti savo žinių komplekso konceptualiai apibrėžtuose savarankiškuose rėmuose. Reikėtų atkreipti dėmesį ir į nepakankamą teorinę brandą, kuri tiesiogiai sietina su savivokos stygiumi. Be abejo, toks informatikos susiliejimas su pramoninio mokslo struktūra traktuotinas kaip natūrali jos "misija", pakeičianti klasikinio mokslo struktūrą "iš vidaus". Šia prasme informatika tarsi pratęsia kibernetikos "darbą", tik žymiai didesniu mastu. Dėl jos atsiradę struktūriniai mokslo pakitimai jau leidžia tirti ir prognozuoti informacijos problematikos pertvarkymą į komunikacijos ir informacijos mokslų sistemą.

Kaip matyti iš nedidelės studijos, atsakymai į klausimus apie informatikos objektą, statusą ir mokslo ryšius vargu ar gali būti vienareikšmiai. Tačiau neabejotina ir tai, jog pačių klausimų galėtų būti nepalyginamai daugiau. Praktiniu požiūriu viskas kur kas paprasčiau: informatika laikoma savita žmogaus veiklos sritimi. Yra netgi nuomonių, kad informatika apskritai nėra mokslas, o tik mokslo pasiekimams ypač imli praktinė žmogaus veiklos sritis. Tačiau vėl kyla klausimas, koks gi mokslas tiria "praktiškąją" informatiką? Nieko nuostabaus, kad įvairiose šalyse ar skirtingose mokyklose informatika be galo įvairiai traktuojama. Dėl to struktūriniu aspektu tai yra veikiau hipotetinio pobūdžio mokslas. Kitaip sakant, informatiką tikrąją šio žodžio prasme dar reikia sukurti. Neabejotina tik tai, jog vienoks ar kitoks mokslas, jungiantis universalus pobūdžio informacijos problematiką, turi egzistuoti, kad ir kaip jį pavadintume - informatika, informacijos mokslu ar informologija. Šį universalumą jau perteikia visuomeninės praktikos ir metodologijos lygmenys, bet niekaip jo nepavyksta paaiškinti teoriškai. Tai skatina kurti apibendrinančias teorijas, galinčias paaiškinti informacijos problematikos vienovę pasitelkus tam tikrais dėsnius ar dėsningumus. Informacijos problematikos kaip **komunikacijos ir**

informacijos mokslų traktuotė - vienas iš galimų teorinės raidos ir sykiu pomodernaus mokslo modelio kūrimo kelių. Apibendrinant galima teigti, kad, besiformuojant pomoderniajam žinojimui, informacinė paradigma informatikos dėka jau įsivyrąja tradicinėje pramoninio mokslo struktūroje. Šiuolaikinės informacijos problematikos raiškos tarsi baigia moderniosios epochos apogėjuje iškilusios informatikos pradėtą mokslo integravimo ir universalizavimo "darbą". Tokio proceso pasekmė - naujas mokslo metastruktūrinis darinys, sąlygiškai įvardijamas komunikacijos ir informacijos mokslų vardu. Ji perteikia informacinį mokslo visuotinumą bei integralumą ir apskritai informacinį mokslą. Tai iš esmės pakeičia pačią mokslo struktūrą, mokslinio žinojimo ir jo metodologinio bei teorinio aiškinimo būdą.

Informatikos pertvarkymas į komunikacijos ir informacijos mokslus pakeičia tyrimo kryptį: jei informatika suprantama labiau kaip vieno mokslo santykis su bendruoju klasikinio mokslo kontekstu, tai komunikacijos ir informacijos mokslai paaiškina informacijos problematikos gyvavimo būdą visame moksle. Jei informatika pati simbolizavo mokslo informacinę problematiką, tai komunikacijos ir informacijos mokslų samprata apima visų mokslo informacinių elementų ir pačios informatikos tarp mokslinės difuzijos padarinių vienovę. Jei informatika traktuotina kaip viena iš pirmųjų pomodernaus mokslo raiškų, tai komunikacijos ir informacijos mokslai suprantami ne tik kaip nauja mokslo šaka, bet ir kaip pats pomodernaus mokslo atstovavimo būdas. Dėl to labai svarbu, koku būdu informacijos problematika susiformuoja neinformacinėse mokslo srityse ir jų disciplinose, kaip "sugyvena" su tradicine savarankiška jų problematika, o sykiu patenka į komunikacijos ir informacijos mokslų orbitą. Informacijos problematikos mokslo pamatas nėra kvestionuojamas: pati informacinė paradigma daro poveikį mokslams, pasitelkdama į pagalbą informacijos žiūrą, filosofines koncepcijas, IVT ir informacinius metodus, informacijos naudojimo ir organizavimo formas ir t.t.. Šiuos dalykus, rodos, aptarėme pakankamai išsamiai. Tačiau tai - tik

metodologinė ir empirinė pusė. Kitaip sakant, “informacinis žvilgsnis” ir informacinės priemonės sietini su konkrečiu mokslu tik formaliai, “išoriškai”. Kitas, ir pats svarbiausias, dalykas - informacijos problematikos teorinė

integracija specifinio mokslo “viduje”, lemianti naujas jo raidos tendencijas, struktūrinius pakitimus ir galbūt netgi padėtį bendroje pomodernaus mokslo sistemoje.

Išnašos

¹ Augustinaitis A. Informacinės visuomenės mokslo bruožai // Sociologija. Mintis ir veiksmas. - 1998. - Nr. 2. - P. 95-108. Šiame straipsnyje tik punktyriškai nužymėta naujų tyrimų erdvė formuojasi kaip transinformatiškumo ir jo nulemtos transformacinio diskurso samprata. Tai naujadarai, kurie gal šiek tiek disonuoja su nusišovėjusiomis normomis ir tradicijomis, nes dar nėra išsamiai apsvarstyti ir pakankamai pagrįsti. Antra vertus, tik naujieji terminai tegali nusakyti mintį, kurią norima atskleisti ir teoriškai paaiškinti. Spontaniškai atsiradusiam žodžiui “transinformaciškumas” bandyta rasti vedinius, kurie labiausiai būdingi lietuvių kalbai. Dėl to svarstytos alternatyvos – “tansinformacija”, “transinformatybė”, “transinformatyvumas”, “transinformatiškumas” ir kiti dirbtiniai lotyniškų ir graikiškų žodžių deriniai. Pasirinktas pastarasis variantas, kuris nelaikytinas galutiniu ir neužkerta kelio ateityje rasti tikslesnį ir grakštesnį terminą.

² Šie du vardai ne šiaip sau žymi šiuolaikinę postmodernizmo problematiką. J.-F. Lyotard’as, pirmasis atvėręs pomodernumo gelmes ir apibrėžęs visą nūdienos tyrimų spektrą, panašiai kaip *The Beatles* sutelkė visą šiuolaikinę muziką: šiandienos žvilgsniu naiviai žaviuose jų kūrinuose yra praktiškai viso nūdienos kryptių bei stilių margumyno ištakos ir užuomazgos. Jis tarsi įkūnijo panašiomis kryptimis dirbusių savo prancūzų kolegų (Jeano Baudrillardo, Gilles Deleuze’o, Jacques Derrida, Michelio Foucault, Felixo Guattari, Jacques Lacano ir kt.) atradimus ir tam tikra prasme jų kolegų vokiečių (pirmiausiai J. Habermaso) atradimus.

³ Šaulauskas M. P. Pomoderniosios musės skrydis: sociologija ir postpozityvistinė Rorty analitika // Sociologija. Mintis ir veiksmas. 1997. Nr. 1. P. 98-107.

⁴ Žinojimo problemos, nusakančios komunikacijos ir informacijos socialinį dominavimą, žinoma, perteikiamos ne tik J.-F. Lyotard’o sampratoje (Žr.: Lyotard J.-F. Pomodernus būvis. Šiuolaikinį žinojimą aptariant. - V.: Baltos lankos, 1993. P. 166). Komunikaciniai socialinių teorijų fragmentai tolydžio plėtojosi ir brendo visoje modernybės raidoje. Jau pats fenomenologinis požiūris implikavo informacijos pamatinio tyrimo prielaidas ir objekto-subjekto informacinio bendrojo vardiklio (o kartu ir transinformacinio diskurso) pradus, kurie per visą modernybės viešpatavimo amžių buvo susiję daugiausia su hipertrofuotu kalbiniu aspektu. Modernybė tarsi bandė “uždengti” tikrovę iš esmės tik kalbos priemonėmis, svyruodama nuo kraštutinio formalaus analitiškumo iki

literatūrinio meninio giluminių tikrovės konstrukcijų atvaizdavimo. Bet jau pati fenomenologinė paradigma faktiškai užmezgė informacinį diskursą, kuris atsiskleidžia tik pomodernybėje. Neatsitiktinai tarp pačių informacijos mokslo teoretikų fenomenologijos metodologija tampa vis madingesnė (pavyzdžiui, T. Wilsonas), ypač Alfredo Schuetzo darbai. Kitaip sakant, žinojimo ir jo suponuojama komunikacijos bei informacijos teorinė problematika socialiniuose ir filosofijos diskurso tyrimuose nuo pat modernybės ištakų vis didesniu mastu plėtojosi įvairiais pavidalais ir kryptimis. Tobulėjant moderniosioms koncepcijoms, gilėjo ir jų imanentinis komunikaciškumas, kuris vienas atvejais reiškėsi akivaizdžiomis “pagalbinėmis” teorijomis ar nuostatomis, kitais - implicitiškai rekonstruojamomis komunikacinėmis paradigmomis (pavyzdžiui, G.H. Meadas ir simbolinis interakcionizmas). Kaip akivaizdžius pavyzdžius galima paminėti Karlo Mannheimo žinojimo sociologiją ir jos ideologinį/utopinį virsmą arba M. Foucault žinojimo, sekso ir jėgos koreliacijas, taip pat Jeano Baudrillard’o nuostatas, supriešinančias industrines ir informacines struktūras. Ir vis dėlto šios nuostatos, priešingai negu J.-F. Lyotardo atveju, nepaverčia paties žinojimo ir informacijos pagrindiniais socialinio teatro veikėjais.

⁵ Pagrindinis klasifikavimo kriterijus yra modernumo ir pomodernumo priešprieša, leidžianti pažvelgti į pramoninę epochą kaip išbaigtą socialinės raidos ciklą, kuriame modernybė žymi paskutinįjį ir patį intensyviausią, bet kartu ir “pereinamąjį” informaciškumo link tarpsnį. Toks požiūris grąžina modernybei istoriškumą, kuriame nublanksta kažkada nesutaikomi conceptualūs prieštaravimai, sulydomi “kalbos žaidimų” bendrinėje. Pomarksinis filosofijos (E. Husserlis) ir sociologijos (F. Nietzsche) diskursas jau nusako informacijos ir “kalbiškumo” prielaidas. Tuo pačiu laikotarpiu “gyvenime” jas forsuoja informacijos ir komunikacijos technologijų (ryšiai, telefonas, telegrafas, radijas, poligrafija, žiniasklaida, transportas ir kt.) bumai. Dar nėra paties informacijos termino, o amerikietis W. Jamesas jau 1898 m. prabyla apie sistemų teoriją, implikuojančią informacijos sampratą. Šiuo požiūriu J. Habermaso išskirti keturi didieji mūsų šimtmečio filosofiniai judėjimai - analitinė filosofija, fenomenologija, vakarietiškas marksizmas ir struktūralizmas - atrodo kaip to paties modernizmo medžio šakos. (Žr.: Habermas J. *Postmetaphysical Thinking. Philosophical Essays*. London: The MIT Press, 1992. P. 4-6.).

⁶ Jokubaitis A. Postmodernizmas ir konservatizmas. - K.: Naujasis Lankas, 1997. - 264 p. Panašiai kartais traktuojamas Georgas Simmelis, tarsi jungiantis sociologijos klasikus K.Marxą, M.Weberį ir E. Durkheimą su vėlyvoju modernizmu ir net postmodernizmu.

⁷ Ritzer G. Modern Sociological Theory. - 4th ed. - N.Y.: The McGraw-Hill Companies, Inc., 1996. - 610 p.

⁸ Porter K. J. "Games of Perfect Information": Computers and the Metanarratives of Emancipation and Progress // SubStance: a Review of Theory and Literary Criticism' 79. - 1996.#79. - P. 24-45.

⁹ Įdomu pažymėti, jog tai atitinka tą patį formalus racionalizmo priemonės statusą kaip ir vadybos sistemose. Apskritai pačių informacijos technologijų ir informacijos metodų atsiradimo padariniai yra pakankamai paradoksaliūs. Viena vertus, jų atsiradimas tapo pamatiniu pačios modernybės atributu ir jos "išskaičiuotojo" formalumo apoteoze, antra vertus, kalbant apie paskutiniuosius dešimtmečius, padėjo pagrindus pomoderniajai racionalumo paradigmai, paremtai paties informaciškumo samprata.

¹⁰ Čia vėlgi susiduriame su įdomia priešprieša. Pomodernybei nekyla klausimo apie informacinę egzistenciją: informacija yra "natūrali" visuomeninės sklaidos terpė. Tuo tarpu funkcinis požiūris yra tipiška modernybės paradigma, traktuojanti informaciją kaip

gamtinių-ekonominių duotybių "išskaičiuojamojo" formalizavimo atvejį, kaip moderniojo racionalumo "superginklą", kuris savitai atsiskleidžia kibernetinėse koncepcijose, valdymo ir sistemų teorijose.

¹¹ Skaitmeninė informacija vėlyvojoje modernybėje tiesiog prilyginama gamtai, tiksliau gamtos "užkariavimui", tarsi tai būtų "naujoji" gamta. Dėl to kalbama apie "informacijos išteklius" ir jų valdymą. Tai tipiškas pramoninio mąstymo atvejis.

¹² Wersig G. Fokus Mensch. Bezugspunkte pomoderner Wissenschaft: Wissen, Kommunikation, Kultur. - Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang GmbH, 1993. S. 12.

¹³ Informacinės žiūros ir "informatizavimo" kultas ypač suklestėjo 7 ir 8-ame dešimtmečiuose. Tai sietina su metodologinėmis sistemiškumo ir valdymo problemomis. Tipiškas pavyzdys yra E.Semeniuko darbai. Žr.: Семенов Э. П. Информационный подход к познанию действительности и управление // Информация и управление: Философско-методологические аспекты. Москва: Наука. 1985. С. 222-244.

¹⁴ Wersig G. Information Science and Theory: a weaver bird's perspective // Conceptions of Library and Information Science: historical, empirical and theoretical Perspectives / Ed. by Pertti Vakkari and Blaise Cronin. - London - Los Angeles: Taylor Graham, 1992. - P. 210-211.